

Fagfellerapport for 2021 for Institutt for økonomi, Universitetet i Bergen

Tore Nilssen

14. januar 2022

1. Bakgrunnsinformasjon

Dette er en fagfellerapport for Institutt for økonomi ved Universitetet i Bergen. Den følger i grove trekk malen for fagfellerapporter som finnes i «Programevaluering av ekstern fagfelle», utgitt av Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Bergen. Den ligger også tett opp til «Fagfellerapport for 2020», levert for et år siden, og det vil refereres til den forrige rapporten underveis.

Rapporten gjelder situasjonen i 2021 og omhandler tre ulike studieprogram:

- Samfunnsøkonomi, bachelor
- Samfunnsøkonomi, master
- Samfunnsøkonomi, profesjon

I år legges det særlig vekt på profesjonsstudiet, etter avtale med Institutt for økonomi.

Fjorårets rapport handlet særlig om emner i mikroøkonomi. Fokuset er denne gangen på obligatoriske emner i makroøkonomi, særlig følgende emner:

- ECON100 – Innføring i samfunnsøkonomi

Dette emnet utgjør samfunnsøkonomi-varianten av Examen facultatum (Ex.fac.). Det gir en enkel innføring i samfunnsøkonomi. Det skal vel også ha et element av dannelsesfag, siden det er et Ex.fac.-emne, men dannelseselementet synes ikke å være veldig fremtredende slik emnet gjennomføres nå. Emnet omhandler både mikroøkonomi og makroøkonomi, som navnet antyder. Det er med her fordi det er studentenes første møte med makroøkonomi, bortsett fra for de studentene som velger en annen Ex.fac.-variant.

- ECON130 – Makroøkonomi

Dette emnet gir en innføring i makroøkonomiske begreper og sammenhenger. Her lærer man om nasjonalprodukt, privat og offentlig konsum, sparing, investeringer, eksport og import, og om hvordan disse størrelsene kan påvirkes gjennom offentlig finanspolitikk og pengepolitikk. I kurset gjennomgås sentrale keynesianske modeller, og man diskuterer inflasjon og forventninger til inflasjon.

- ECON230 Internasjonal makroøkonomi

Dette emnet fortsetter fra ECON130 og tar særlig for seg hvordan analysen endres dersom man antar at den offentlige politikken påvirker valutakursen. Videre ser man på kjøpekraftsparitet, internasjonale kapitalmarkeder, optimale valutaområder, internasjonale pengesystemer og internasjonal inntektsfordeling.

- ECON330 Makroøkonomisk analyse

Dette emnet tilbyr avansert analyse av makroøkonomiske problemstillinger som ulikhet, konjunktursvingninger, arbeidsledighet og inflasjon. I kurset gjennomgås vekstteori, keynesiansk og ny-keynesiansk teori og realkonkunkturteori.

I arbeidet med rapporten har jeg hatt samtaler med følgende personer:

Fra instituttledelsen:

- Espen Bratberg, leder for programutvalget for de tre studieprogrammene
- Arild Aakvik, undervisningsansvarlig

Emneansvarlige for undervisningen i de fire emnene:

- Kjell Vaage (ECON100)
- Kjell Erik Lommerud (ECON130)
- Dag Lønning (ECON230)
- Oddvar Kaarbøe (ECON330)

Studenter:

- Johanne Bakken (bachelorstudiet)
- Sigurd Østmo (bachelorstudiet)
- Mads Mikalsen (profesjonsstudiet, på bachelornivå)
- Carsten Mannes (masterstudiet)
- Johanne Hoff (masterstudiet)
- Emma Samuelsen (masterstudiet)

På grunn av korona-pandemien var det heller ikke denne gangen mulig å gjennomføre et besøk til fagmiljøet. Derfor ble alle møtene og intervjuene gjort ved hjelp av Zoom. Endringen fra fysiske møter til zoom-møter fikk dessverre den konsekvensen at de fleste studentene på profesjonsstudiet som Institutt for økonomi hadde avtale med, ikke kunne være med i samtaler med meg på grunn av kollisjoner med undervisningsaktiviteter. Jeg mener samtalene med studentene var nyttige likevel, også når det gjelder vurderingen av profesjonsstudiet, selv om det ville ha vært enda bedre om flere profesjonsstudenter hadde hatt anledning til å være med.

I arbeidet med rapporten har jeg hatt nytte av møtene nevnt over, i tillegg til tilgang til informasjon om studiene tilgjengelig på UiBs nettsider og ytterligere informasjon jeg har mottatt fra Institutt for økonomi.¹ Nedenfor bruker jeg intervjuene og bakgrunnsinformasjonen til å vurdere studieprogrammene og emnene.

¹ Men jeg har ikke fått tilsendt informasjon fra 2021 for andre relevante emner enn ECON130, siden disse andre emnene er høstemner.

2. Evaluering av studieprogrammene

Som nevnt handler denne rapporten om tre av studieprogrammene ved Institutt for økonomi: bachelor-, master- og profesjonsstudiet i samfunnsøkonomi. Jeg vurderer ikke årsstudiet i samfunnsøkonomi.

Jeg vil stort sett vurdere de tre studieprogrammene samlet, men vil også trekke frem momenter som ikke gjelder alle tre likt.

Faglig innhold

Sist diskuterte jeg det faglige innholdet på studieprogramnivå. Den diskusjonen er fremdeles gyldig, og jeg har ikke noe å tilføye. Jeg diskuterte også rimelig grundig undervisningen i mikroøkonomi og går ikke inn på den her. Undervisningen i metode vil trolig bli tema i en fremtidig rapport.

Makroøkonomisk undervisning starter i ECON100, der dette utgjør en del av emnet, sammen med mikroøkonomi og mer dannende tema, som er nødvendig siden dette er et ex-fak-emne. Makroøkonomi utgjør dermed antagelig neppe mer enn en tredel av emnet. Siden makroøkonomi er den delen av faget som oftest dukker opp i media, egner det seg godt i ECON100. Institutt for økonomi diskuterer hvorvidt ECON100 skal legges om for å gi plass til programmering, i hvert fall for profesjonsstudentene. Dette vil trolig føre til enda mindre makroøkonomi i emnet enn nå. Jeg kommer tilbake til behovet for programmering i oppsummeringen av rapporten.

De to neste emnene i makroøkonomi er ECON130 og ECON230. De er ganske likestilte i vanskelighetsgrad og kan grovt sett sies å omfatte makroøkonomi i en lukket, hhv. åpen økonomi.

Det siste makrokurset er ECON330, som undervises på masternivå. Her økes vanskelighetsgraden relativt til de to foregående kursene.

Etter mitt syn dekker de tre makro-kursene det stoffet som bør dekkes i en sekvens av makrokurs. Tradisjonelle emner dekkes i bachelor-kursene ECON130 og ECON230, mens mer moderne emner, inkludert vekstteori, ny-keynesiansk teori og realkonjunkturteori, dekkes i masteremnet ECON330. Instituttet har en utfordring i at det så godt som ikke finnes aktive forskere i makroøkonomi blant staben. Dette er for tiden løst på flere måter. ECON130 og Lommerud er trolig instituttets beste kombinasjon av emne og foreleser, til tross for at han ikke selv forsker på makroøkonomi. ECON230 dekkes av en ekstern foreleser, en situasjon instituttet nok ikke kan unngå. Men den ville ha vært bedre dersom man beholdt emneansvaret for emnet hos den faste staben ved instituttet, slik at man har bedre kontroll på emnets utvikling og sammenhengen mellom de obligatoriske emnene i studiene. Jeg anbefaler derfor at instituttet finner en løsning der emneansvaret i ECON230 legges til noen i den faste staben.

Som i fjor mener jeg at masterstudiet har et godt tilbud av valgfrie masteremner. For profesjonsstudiet er utvalget trolig litt for lite. Disse studentenes behov for masteremner er

større, siden de starter med å ta masteremner tidligere. Den anbefalte studieplanen for profesjonsstudiet tilsier to valgfrie bacheloremner i det sjette semesteret.² Dette bør endres, for profesjonsstudenter i sjette semester kan gjerne oppmuntres til å søke seg mot masteremner.

Det ser ut som det er nødvendig med flere valgfrie emner på bachelornivå. Studentene sier de er spesielt interesserte i makrorettede valgemner. For valgemner er ikke behovet for å beholde emneansvaret hos instituttledelsen like stort som ved obligatoriske emner. Dermed kan man prøve å rekruttere eksterne forelesere. Parallelt kan man gjøre en innsats for å gjøre utveksling med andre læresteder i Bergen lettere for instituttets studenter. Her bør det være mulig å starte opp eller fornye samarbeid med NHH, HVL og BI-Bergen.

Studentene er opptatt av studiets arbeidslivsrelevans. Det er vanskelig for studentene å innse at det beste svaret på arbeidets behov noen år frem i tid er de grundige metodene de lærer i studiet, når arbeidslivet samtidig legger ut om sine umiddelbare behov for å løse de problemene vi har i dag. Men et enkelt virkemiddel for å synliggjøre arbeidslivsrelevansen kan være å øke bruken av gjesteforelesere fra nærings- og samfunnsliv. Når det gjelder den makroøkonomiske undervisningen, bør det være mulig å finne gjesteforelesere i Finansdepartementet, Norges Bank og ulike store bedrifter og næringslivsorganisasjoner.

En annen mulighet for å øke arbeidslivsrelevansen er å innføre et praksisemne eller lignende i bachelorstudiet. Men praksis-emner blir fort ressurskrevende, særlig på administrasjonssiden. Så instituttet bør tenke seg nøye om før man går i gang med et slikt praksisemne.

Frafall

Både bachelorstudiet og profesjonsstudiet opplever store frafall. Og frafallet er særlig stort i løpet av det første året. Andelen av de som møtte opp til semesterstart ved første semester, som fremdeles var med ved semesterstart ved tredje semester, altså etter ett år, var i gjennomsnitt 60% for bachelorstudiet for oppstartsårene 2016-2020.³ Det tilsvarende tallet for profesjonsstudiet var 58%. Som man ser, gjør profesjonsstudiet det litt dårligere, men hele forskjellen kommer tilsynelatende fra 2019-kullet, der kun 42% møtte opp til høstsemesteret 2020. Og frafallet fortsetter for profesjonsstudiet utover det første året. For oppstartsårene 2013-2018 var i gjennomsnitt 41% av de som møtte opp til oppstart ved det første semesteret, fremdeles med ved semesterstart i det sjuende semesteret, altså etter tre år. Dette er naturlig nok litt gamle tall, men det indikerer at frafallet i profesjonsstudiet fortsetter utover det første året. Det store frafallet betyr også at det i absolutte tall ikke er mange igjen, siden kullene i profesjonsstudiet ikke er veldig store. I kullet med det største frafallet ved det syvende semesteret, de som startet studiet i 2016, var det 7 studenter igjen høsten 2019 av de 22 som startet opp i 2016, en andel på 32%. Med så små tall er det vanskelig å lage en egen kullfølelse for profesjonsstudiene. (For ordens skyld: i det beste året jeg har undersøkt, var det av de 35 som startet på profesjonsstudiet i 2018, 16 studenter igjen etter tre år i 2021.)

Instituttet jobber godt med å finne ut årsakene til det store frafallet for både bachelorstudiet og profesjonsstudiet. Det er viktig at dette arbeidet fortsetter, bl a ved å sende ut spørreundersøkelser til tidligere studenter som valgte å avslutte studiet før de var ferdige.

² [Samfunnsøkonomi, 5 år | Universitetet i Bergen \(uib.no\)](#).

³ Grunnlagsmaterialet for disse tallene er også denne gangen tatt ut fra Tableau.

Jeg viser ellers til diskusjonen min av frafall i den forrige rapporten.

Pensum

Emnene i makroøkonomi på bachelor, ECON130 og ECON230, bruker Steinar Holdens lærebok. Det er et godt valg. Men det er ikke klart for meg hvorfor ECON130 har ekstra mange forelesninger og bruker en så stor del av Holdens bok, annet enn at faglæreren på ECON130 ønsker å ha det på den måten. Argumentet om at mange studenter kun tar dette ene makroøkonomi-emnet og alle trenger de seksten første kapitlene av Holdens bok, er ikke godt, siden både ECON130 og ECON230 er obligatoriske for både bachelor- og profesjonsstudenter. Å legge opp emnene av hensyn til studentene på årsstudiet, som ikke tar ECON230, virker ikke hensiktsmessig. På den andre siden er det opplagt et viktig moment hva instituttets beste foreleser ønsker.

Når det gjelder ECON230, nevnte studentene jeg snakket med, en modell som var utviklet av faglæreren selv, og formodentlig skrevet ned i et eget notat. Notater skrevet av faglærer bør generelt unngås, bortsett fra der øvrig pensum utdypes og diskuteres. Enda verre blir det når notatet ikke er listet opp som pensum. (For ordens skyld: Min skepsis gjelder ikke artikler skrevet av faglærer og publisert i anerkjente vitenskapelig tidsskrifter med reelle fagfelle-vurderinger. Men også disse må på pensumlisten.)

Pensum i ECON330 er det som virker å være en hensiktsmessig lærebok. Studentene forteller at spranget er veldig stort fra bachelor til master, dvs fra ECON130/230 til ECON330. Det spranget bør ikke dempes ved å velge et enklere pensum i ECON330, men heller ved å gå gjennom pensum i bachelorkursene for å se om de bedre kan forbedre studentene på ECON330. Den beste måten å gjøre dette på er etter min mening å innrette undervisningen i generell likevekt i mikroøkonomiemnet ECON210 på en slik måte at emnet gir en god forberedelse til makroøkonomi på masternivå i ECON330.

Undervisnings- og vurderingsformer

Jeg skrev en del om dette i min forrige rapport, og jeg har ikke så mye å legge til. Så lenge koronaen pågår, må man finne løsninger, selv om de kanskje bare vil være midlertidige.

Jeg vil gjerne gjenta min oppfordring fra i fjor om å se på hvordan seminarundervisningen kan revitaliseres, slik at studentene stiller forberedt til seminarene og man slipper å bruke tid i seminaret på at forberedelsene gjøres.

Når det gjelder evalueringsformer, er det viktig å tenke over hvordan eksamen skal gjøres korona-kompatibel. Det betyr for eksempel at spørsmålene må bli annerledes med en skole-eksamen enn med en åpen-bok hjemme-eksamen. Det er også viktig å diskutere spørsmålsformen i undervisningen, særlig i seminarene, slik at den ikke kommer som en overraskelse på eksamen. Etter hvert vil tosensor-ordningen ramme sektoren. Det er viktig å være forberedt her og tenke gjennom hvordan den kan gjennomføres uten å stjele for mye ressurser. Det er ikke i studentenes interesse verken å innføre flervalgseksamen i stor stil eller å redusere undervisningen for å få råd til evaluering.

Særbehandling av profesjonsstudiet

I forrige rapport brukte jeg mye plass på å diskutere dette temaet. Jeg skal ikke gjenta alt her. Etter mitt syn er bachelor/master og profesjon tilstrekkelig forskjellige ved at profesjonsstudiet er et 5-årig masterstudium der studentene kan ta masteremner allerede i 3. eller 4. semester. Det er ikke noe poeng å gjøre de to studiene enda mer forskjellige ved ulike spesialordninger for profesjonsstudentene. Men fordi de begynner så tidlig å ta masteremner, er det lurt av instituttet å ha et praksisemne forbeholdt profesjonsstudiet, ECON381; dette er i motstrid med det jeg skrev i fjor.

En særbehandling av profesjonsstudiet som fremstår som direkte kontraproduktiv, er at disse studentene tar matematikk-emnet MAT101 i det første semesteret i stedet for ECON140. Dette gjør at de har for liten bakgrunn i det vi kan kalle økonomi-matematikk. Det gjelder både hvilke deler av matematikken som dekkes, og hvilke anvendelser som diskuteres. For eksempel dekkes ikke Lagranges metode i MAT101. Disse studentene tilbys riktignok et minikurs i Lagranges metode i forbindelsen med mikroøkonomiemnet ECON110 i semesteret. Men dette virker ikke å være et tilstrekkelig botemiddel. Jeg vil foreslå at MAT101 byttes ut med ECON140 for profesjonsstudentene. Siden disse studentene har en sterkere bakgrunn i matematikk fra videregående enn bachelorstudentene, bør dette suppleres med at de får særbehandling i form av for eksempel en egen seminarrekke forbeholdt dem. Det er sannsynlig at en slik omlegging vil redusere frafallet det første året på profesjonsstudiet. Den vil også gjøre disse studentene bedre forberedt for resten av økonomistudiet.

Bortsett fra disse tankene om ECON381 og MAT101 står mine kommentarer fra i fjor ved lag. Det er fremdeles behov for å se på om en reduksjon i forskjellene mellom bachelorstudentene og profesjonsstudentene vil kunne øke studiekvaliteten for begge grupper av studenter. Å likestille de to studentgruppene i det daglige studielivet vil gjøre det mulig å få en kullfølelse for alle studentene i et kull, noe som etter min mening er viktigere enn å lage en kullfølelse for en liten gruppe profesjonsstudenter.

Dersom instituttet insisterer på at forskjellsbehandlingen av de to studiene er nødvendig, foreslår jeg at man tenker gjennom om man skal legge ned profesjonsstudiet og fordele studieplassene derfra på bachelor- og masterstudiene. Dette vil fjerne behovet for å forskjellsbehandle profesjonsstudentene og bachelorstudentene, og man kan konsentrere instituttets knappe ressurser på færre studier og dermed kanskje stå bedre i stand til å tilby valgemner.

3. Fire emner i makroøkonomi

Som nevnt allerede er denne vurderingen konsentrert om de fire kursene ECON100, ECON130, ECON230 og ECON330. Det første omfatter delvis makroøkonomi, de tre andre omfatter bare makroøkonomi.

3.1. ECON100 Innføring i samfunnsøkonomi

Dette emnet inneholder både mikroøkonomi og makroøkonomi. Emnet utgjør Examen facultatum (Ex.fac.) og kan erstattes med et annet Ex.fac.-kurs for studentene på bachelorstudiet, men ikke for dem på profesjonsstudiet.

Jeg skrev mye om dette emnet sist og skal ikke gjenta det her. Makroøkonomi har en liten del av dette emnet. Planlagte omlegginger av ECON100 kan føre til at denne delen reduseres ytterligere. Instituttet bør diskutere om det er mulig med så lite makroøkonomi i ECON100 uten at det går utover studiekvaliteten i de kommende makroemnene i studiet. Det er dessuten også et behov for å se om pensum kan angis mer presist, siden pensumboken er veldig ordrik.

3.2. ECON130 Makroøkonomi

I makroøkonomi finnes en lærebok på norsk som er fullt på høyde med engelske lærebøker. Og det er selvsagt denne som brukes ved Institutt for økonomi, som har valgt å ha kun norske lærebøker på bachelorstudiet.

Dette emnet fremstår som en stor suksess. Det eneste problemet er at oppdelingen av stoff mellom dette emnet og det neste ikke er perfekt, som nevnt allerede. Det betyr at arbeidsmengden er stor, men det kompenseres av at foreleseren er dyktig.

Karakterene i ECON130 er jevnt over gode og har vært det i flere år. I 2021 legger jeg merke til et overskudd av karakteren A i forhold til normalfordelingen; dette er det eneste av de fire emnene der jeg har informasjon fra 2021, siden de andre er høstemner. Det tyder på at studentene liker emnet og bruker mye tid og ressurser på det. Og tid og ressurser bruker jo også foreleseren, og dermed instituttet.

3.3. ECON230 Internasjonal makroøkonomi

Dette emnet er på mange måter fortsettelsen på ECON130. Men mens det i undervisningen i mikroøkonomi er en utvikling fra det første emnet ECON110 til det neste ECON210, er disse to emnene i makroøkonomi mer likestilte tematisk: de tar opp forskjellige emner innen fagfeltet uten at ECON230 på samme måte bygger på ECON130. Det sees bl a ved at læreboken er den samme i de to kursene. En veldig god bok er for omfattende for ett emne og fordeles derfor over to emner.

Det går an å stille spørsmål om hvordan stoffet i Holdens lærebok fordeles på de to kursene, som nevnt over. Men man bør kanskje også ha en diskusjon om hva man vil ha inn i dette emnet utover å gjøre ferdig Holdens bok. Studentene forteller f eksempel om en modell utviklet av faglærer som ikke står nevnt i pensum, og da kan den vel ikke gis til eksamen.

Karaktersnittet har ligget jevnt rundt C de siste årene for bachelorstudentene, litt høyere for profesjonsstudentene. Dette snittet er det ingenting å si på.

3.4 ECON330 Makroøkonomisk analyse

Dette er det obligatoriske emnet i makroøkonomi på masternivå. Det bygger på ECON130 og ECON230. Pensum er en engelskspråklig lærebok skrevet av danske forskere.

Emnet går gjennom moderne tema i makroøkonomi, slik som ny-keynesiansk teori, realkonjunkturteori og vekstteori. Til dette stoffet trengs ganske avanserte metoder, og emnet er derfor krevende. Dette er en utfordring for studentene. Men heller enn å gjøre emnet enklere bør man prøve å gjøre studentene bedre forberedt til dette stoffet gjennom å styrke emnene i bachelorstudiet, både innen mikro- og makroøkonomi.

En mulig vei for å utvikle ECON330 kunne være å koble emnet opp mot tema der instituttet har lærekrefter. I så måte skulle koblingen mellom makroøkonomi og finans være noe man burde se nærmere på. Dessuten bør man ta tak i behovet for gjesteforelesere. Det er ikke minst i emner med stor bruk av avanserte metoder at studentene trenger å kjenne igjen metodenes anvendelser i virkelige problemstillinger.

Emnet har gjennomgående gode karakterer, med et snitt over C for profesjonsstudentene, litt under C for masterstudentene.

4. Oppsummering

Denne rapporten er basert på samtaler med studenter, de ulike faglærerne i de obligatoriske emnene i makroøkonomi og undervisningsledelsen ved instituttet.

Som i fjor anbefaler jeg å utjevne noen av forskjellene mellom profesjonsstudentene og de andre studentene. Det er nødvendig for instituttet å redusere frafallet, særlig blant profesjonsstudentene. Å gjøre forskjellen mellom studentgruppene mindre kan være et godt tiltak. Særlig vil jeg fremheve behovet for at profesjonsstudentene tar ECON140 i stedet for MAT101. Også tiltak som skaper fellesskap mellom alle studentene som har startet samtidig, bør vurderes. Det kan være gode grunner for å ha tiltak som spesielle seminarer forbeholdt profesjonsstudentene. Men de har den ulempen at de ikke skaper fellesskap for alle studentene, og de bør derfor brukes med måte. I motsetning til i fjor mener jeg at praksiskurset ECON381 bør beholdes og forbeholdes profesjonsstudentene. Dersom instituttet mener det forskjellene mellom de to studiene er viktige for å kunne begrunne å ha et eget profesjonsstudium, bør man se nærmere på om profesjonsstudiet bør nedlegges og ressursene som brukes til det overføres til bachelorstudiet og masterstudiet.

Instituttledelsen bør ta sterkere styring over utviklingen av de obligatoriske emnene. Dette er en anbefaling jeg også var inne på i fjorårets rapport. Det er forståelig at selve undervisningen av et obligatorisk emne settes bort til noen i bistilling eller, som vi diskuterte i fjor, til en postdok. Men dette må kunne gjøres uten å slippe taket i emneansvaret. Instituttet bør diskutere måter å administrere emneansvar på som tar hensyn til instituttets behov for kontroll med emnenes innhold og sammenheng på den ene siden og behovet for å ta i bruk

forelesningskrefter utenfor den faste staben på den andre siden. Her hører det også med at emneansvaret er i ferd med å forandre seg i hele sektoren og er mye mer arbeidskrevende enn det var før, ettersom stadig nye administrative oppgaver legges inn i denne funksjonen.

Jeg opprettholder anbefalingen fra i fjor om å revitalisere seminarundervisningen, selv om jeg ser at obligatoriske seminarer kanskje ikke er veien å gå.

Institutt for økonomi er inne i en diskusjon om hvordan tilby studentene programmering. Jeg mener den beste måten å gjøre det på er å legge om det første statistikkemnet slik at det gir plass til at studentene lærer et statistisk programsystem, for eksempel R, som gjør dem i stand til å simulere data, gjøre statistiske beregninger og lage grafiske beskrivelser av data.

Og endelig foreslår jeg økt bruk av gjesteforelesere i flere emner på instituttet, men i denne sammenhengen særlig i de makroøkonomiske kursene. Man bør også ellers se nærmere på hvordan man kan gjøre studienes arbeidslivsrelevans mer synlig for både studentene og arbeidslivet.

Anbefalinger jeg kom med i fjor, som jeg ikke har moderert ovenfor, står fortsatt ved lag.

Med dette avslutter jeg årets rapport til Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Selv om den er kommet i stand etter samtaler med folk ved Institutt for økonomi, står jeg igjen alene ansvarlig.

Fagfellerapport for 2021 for Institutt for økonomi, Universitetet i Bergen

Tore Nilssen

14. januar 2022

1. Bakgrunnsinformasjon

Dette er en fagfellerapport for Institutt for økonomi ved Universitetet i Bergen. Den følger i grove trekk malen for fagfellerapporter som finnes i «Programevaluering av ekstern fagfelle», utgitt av Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Bergen. Den ligger også tett opp til «Fagfellerapport for 2020», levert for et år siden, og det vil refereres til den forrige rapporten underveis.

Rapporten gjelder situasjonen i 2021 og omhandler tre ulike studieprogram:

- Samfunnsøkonomi, bachelor
- Samfunnsøkonomi, master
- Samfunnsøkonomi, profesjon

I år legges det særlig vekt på profesjonsstudiet, etter avtale med Institutt for økonomi.

Fjorårets rapport handlet særlig om emner i mikroøkonomi. Fokuset er denne gangen på obligatoriske emner i makroøkonomi, særlig følgende emner:

- ECON100 – Innføring i samfunnsøkonomi

Dette emnet utgjør samfunnsøkonomi-varianten av Examen facultatum (Ex.fac.). Det gir en enkel innføring i samfunnsøkonomi. Det skal vel også ha et element av dannelsesfag, siden det er et Ex.fac.-emne, men dannelseselementet synes ikke å være veldig fremtredende slik emnet gjennomføres nå. Emnet omhandler både mikroøkonomi og makroøkonomi, som navnet antyder. Det er med her fordi det er studentenes første møte med makroøkonomi, bortsett fra for de studentene som velger en annen Ex.fac.-variant.

- ECON130 – Makroøkonomi

Dette emnet gir en innføring i makroøkonomiske begreper og sammenhenger. Her lærer man om nasjonalprodukt, privat og offentlig konsum, sparing, investeringer, eksport og import, og om hvordan disse størrelsene kan påvirkes gjennom offentlig finanspolitikk og pengepolitikk. I kurset gjennomgås sentrale keynesianske modeller, og man diskuterer inflasjon og forventninger til inflasjon.

- ECON230 Internasjonal makroøkonomi

Dette emnet fortsetter fra ECON130 og tar særlig for seg hvordan analysen endres dersom man antar at den offentlige politikken påvirker valutakursen. Videre ser man på kjøpekraftsparitet, internasjonale kapitalmarkeder, optimale valutaområder, internasjonale pengesystemer og internasjonal inntektsfordeling.

- ECON330 Makroøkonomisk analyse

Dette emnet tilbyr avansert analyse av makroøkonomiske problemstillinger som ulikhet, konjunktursvingninger, arbeidsledighet og inflasjon. I kurset gjennomgås vekstteori, keynesiansk og ny-keynesiansk teori og realkonkunkturteori.

I arbeidet med rapporten har jeg hatt samtaler med følgende personer:

Fra instituttledelsen:

- Espen Bratberg, leder for programutvalget for de tre studieprogrammene
- Arild Aakvik, undervisningsansvarlig

Emneansvarlige for undervisningen i de fire emnene:

- Kjell Vaage (ECON100)
- Kjell Erik Lommerud (ECON130)
- Dag Lønning (ECON230)
- Oddvar Kaarbøe (ECON330)

Studenter:

- Johanne Bakken (bachelorstudiet)
- Sigurd Østmo (bachelorstudiet)
- Mads Mikalsen (profesjonsstudiet, på bachelornivå)
- Carsten Mannes (masterstudiet)
- Johanne Hoff (masterstudiet)
- Emma Samuelsen (masterstudiet)

På grunn av korona-pandemien var det heller ikke denne gangen mulig å gjennomføre et besøk til fagmiljøet. Derfor ble alle møtene og intervjuene gjort ved hjelp av Zoom. Endringen fra fysiske møter til zoom-møter fikk dessverre den konsekvensen at de fleste studentene på profesjonsstudiet som Institutt for økonomi hadde avtale med, ikke kunne være med i samtaler med meg på grunn av kollisjoner med undervisningsaktiviteter. Jeg mener samtalene med studentene var nyttige likevel, også når det gjelder vurderingen av profesjonsstudiet, selv om det ville ha vært enda bedre om flere profesjonsstudenter hadde hatt anledning til å være med.

I arbeidet med rapporten har jeg hatt nytte av møtene nevnt over, i tillegg til tilgang til informasjon om studiene tilgjengelig på UiBs nettsider og ytterligere informasjon jeg har mottatt fra Institutt for økonomi.¹ Nedenfor bruker jeg intervjuene og bakgrunnsinformasjonen til å vurdere studieprogrammene og emnene.

¹ Men jeg har ikke fått tilsendt informasjon fra 2021 for andre relevante emner enn ECON130, siden disse andre emnene er høstemner.

2. Evaluering av studieprogrammene

Som nevnt handler denne rapporten om tre av studieprogrammene ved Institutt for økonomi: bachelor-, master- og profesjonsstudiet i samfunnsøkonomi. Jeg vurderer ikke årsstudiet i samfunnsøkonomi.

Jeg vil stort sett vurdere de tre studieprogrammene samlet, men vil også trekke frem momenter som ikke gjelder alle tre likt.

Faglig innhold

Sist diskuterte jeg det faglige innholdet på studieprogramnivå. Den diskusjonen er fremdeles gyldig, og jeg har ikke noe å tilføye. Jeg diskuterte også rimelig grundig undervisningen i mikroøkonomi og går ikke inn på den her. Undervisningen i metode vil trolig bli tema i en fremtidig rapport.

Makroøkonomisk undervisning starter i ECON100, der dette utgjør en del av emnet, sammen med mikroøkonomi og mer dannende tema, som er nødvendig siden dette er et ex-fak-emne. Makroøkonomi utgjør dermed antagelig neppe mer enn en tredel av emnet. Siden makroøkonomi er den delen av faget som oftest dukker opp i media, egner det seg godt i ECON100. Institutt for økonomi diskuterer hvorvidt ECON100 skal legges om for å gi plass til programmering, i hvert fall for profesjonsstudentene. Dette vil trolig føre til enda mindre makroøkonomi i emnet enn nå. Jeg kommer tilbake til behovet for programmering i oppsummeringen av rapporten.

De to neste emnene i makroøkonomi er ECON130 og ECON230. De er ganske likestilte i vanskelighetsgrad og kan grovt sett sies å omfatte makroøkonomi i en lukket, hhv. åpen økonomi.

Det siste makrokurset er ECON330, som undervises på masternivå. Her økes vanskelighetsgraden relativt til de to foregående kursene.

Etter mitt syn dekker de tre makro-kursene det stoffet som bør dekkes i en sekvens av makrokurs. Tradisjonelle emner dekkes i bachelor-kursene ECON130 og ECON230, mens mer moderne emner, inkludert vekstteori, ny-keynesiansk teori og realkonjunkturteori, dekkes i masteremnet ECON330. Instituttet har en utfordring i at det så godt som ikke finnes aktive forskere i makroøkonomi blant staben. Dette er for tiden løst på flere måter. ECON130 og Lommerud er trolig instituttets beste kombinasjon av emne og foreleser, til tross for at han ikke selv forsker på makroøkonomi. ECON230 dekkes av en ekstern foreleser, en situasjon instituttet nok ikke kan unngå. Men den ville ha vært bedre dersom man beholdt emneansvaret for emnet hos den faste staben ved instituttet, slik at man har bedre kontroll på emnets utvikling og sammenhengen mellom de obligatoriske emnene i studiene. Jeg anbefaler derfor at instituttet finner en løsning der emneansvaret i ECON230 legges til noen i den faste staben.

Som i fjor mener jeg at masterstudiet har et godt tilbud av valgfrie masteremner. For profesjonsstudiet er utvalget trolig litt for lite. Disse studentenes behov for masteremner er

større, siden de starter med å ta masteremner tidligere. Den anbefalte studieplanen for profesjonsstudiet tilsier to valgfrie bacheloremner i det sjette semesteret.² Dette bør endres, for profesjonsstudenter i sjette semester kan gjerne oppmuntres til å søke seg mot masteremner.

Det ser ut som det er nødvendig med flere valgfrie emner på bachelornivå. Studentene sier de er spesielt interesserte i makrorettede valgemner. For valgemner er ikke behovet for å beholde emneansvaret hos instituttledelsen like stort som ved obligatoriske emner. Dermed kan man prøve å rekruttere eksterne forelesere. Parallelt kan man gjøre en innsats for å gjøre utveksling med andre læresteder i Bergen lettere for instituttets studenter. Her bør det være mulig å starte opp eller fornye samarbeid med NHH, HVL og BI-Bergen.

Studentene er opptatt av studiets arbeidslivsrelevans. Det er vanskelig for studentene å innse at det beste svaret på arbeidets behov noen år frem i tid er de grundige metodene de lærer i studiet, når arbeidslivet samtidig legger ut om sine umiddelbare behov for å løse de problemene vi har i dag. Men et enkelt virkemiddel for å synliggjøre arbeidslivsrelevansen kan være å øke bruken av gjesteforelesere fra nærings- og samfunnsliv. Når det gjelder den makroøkonomiske undervisningen, bør det være mulig å finne gjesteforelesere i Finansdepartementet, Norges Bank og ulike store bedrifter og næringslivsorganisasjoner.

En annen mulighet for å øke arbeidslivsrelevansen er å innføre et praksisemne eller lignende i bachelorstudiet. Men praksis-emner blir fort ressurskrevende, særlig på administrasjonssiden. Så instituttet bør tenke seg nøye om før man går i gang med et slikt praksisemne.

Frafall

Både bachelorstudiet og profesjonsstudiet opplever store frafall. Og frafallet er særlig stort i løpet av det første året. Andelen av de som møtte opp til semesterstart ved første semester, som fremdeles var med ved semesterstart ved tredje semester, altså etter ett år, var i gjennomsnitt 60% for bachelorstudiet for oppstartsårene 2016-2020.³ Det tilsvarende tallet for profesjonsstudiet var 58%. Som man ser, gjør profesjonsstudiet det litt dårligere, men hele forskjellen kommer tilsynelatende fra 2019-kullet, der kun 42% møtte opp til høstsemesteret 2020. Og frafallet fortsetter for profesjonsstudiet utover det første året. For oppstartsårene 2013-2018 var i gjennomsnitt 41% av de som møtte opp til oppstart ved det første semesteret, fremdeles med ved semesterstart i det sjuende semesteret, altså etter tre år. Dette er naturlig nok litt gamle tall, men det indikerer at frafallet i profesjonsstudiet fortsetter utover det første året. Det store frafallet betyr også at det i absolutte tall ikke er mange igjen, siden kullene i profesjonsstudiet ikke er veldig store. I kullet med det største frafallet ved det syvende semesteret, de som startet studiet i 2016, var det 7 studenter igjen høsten 2019 av de 22 som startet opp i 2016, en andel på 32%. Med så små tall er det vanskelig å lage en egen kullfølelse for profesjonsstudiene. (For ordens skyld: i det beste året jeg har undersøkt, var det av de 35 som startet på profesjonsstudiet i 2018, 16 studenter igjen etter tre år i 2021.)

Instituttet jobber godt med å finne ut årsakene til det store frafallet for både bachelorstudiet og profesjonsstudiet. Det er viktig at dette arbeidet fortsetter, bl a ved å sende ut spørreundersøkelser til tidligere studenter som valgte å avslutte studiet før de var ferdige.

² [Samfunnsøkonomi, 5 år | Universitetet i Bergen \(uib.no\)](#).

³ Grunnlagsmaterialet for disse tallene er også denne gangen tatt ut fra Tableau.

Jeg viser ellers til diskusjonen min av frafall i den forrige rapporten.

Pensum

Emnene i makroøkonomi på bachelor, ECON130 og ECON230, bruker Steinar Holdens lærebok. Det er et godt valg. Men det er ikke klart for meg hvorfor ECON130 har ekstra mange forelesninger og bruker en så stor del av Holdens bok, annet enn at faglæreren på ECON130 ønsker å ha det på den måten. Argumentet om at mange studenter kun tar dette ene makroøkonomi-emnet og alle trenger de seksten første kapitlene av Holdens bok, er ikke godt, siden både ECON130 og ECON230 er obligatoriske for både bachelor- og profesjonsstudenter. Å legge opp emnene av hensyn til studentene på årsstudiet, som ikke tar ECON230, virker ikke hensiktsmessig. På den andre siden er det opplagt et viktig moment hva instituttets beste foreleser ønsker.

Når det gjelder ECON230, nevnte studentene jeg snakket med, en modell som var utviklet av faglæreren selv, og formodentlig skrevet ned i et eget notat. Notater skrevet av faglærer bør generelt unngås, bortsett fra der øvrig pensum utdypes og diskuteres. Enda verre blir det når notatet ikke er listet opp som pensum. (For ordens skyld: Min skepsis gjelder ikke artikler skrevet av faglærer og publisert i anerkjente vitenskapelig tidsskrifter med reelle fagfelle-vurderinger. Men også disse må på pensumlisten.)

Pensum i ECON330 er det som virker å være en hensiktsmessig lærebok. Studentene forteller at spranget er veldig stort fra bachelor til master, dvs fra ECON130/230 til ECON330. Det spranget bør ikke dempes ved å velge et enklere pensum i ECON330, men heller ved å gå gjennom pensum i bachelorkursene for å se om de bedre kan forbedre studentene på ECON330. Den beste måten å gjøre dette på er etter min mening å innrette undervisningen i generell likevekt i mikroøkonomiemnet ECON210 på en slik måte at emnet gir en god forberedelse til makroøkonomi på masternivå i ECON330.

Undervisnings- og vurderingsformer

Jeg skrev en del om dette i min forrige rapport, og jeg har ikke så mye å legge til. Så lenge koronaen pågår, må man finne løsninger, selv om de kanskje bare vil være midlertidige.

Jeg vil gjerne gjenta min oppfordring fra i fjor om å se på hvordan seminarundervisningen kan revitaliseres, slik at studentene stiller forberedt til seminarene og man slipper å bruke tid i seminaret på at forberedelsene gjøres.

Når det gjelder evalueringsformer, er det viktig å tenke over hvordan eksamen skal gjøres korona-kompatibel. Det betyr for eksempel at spørsmålene må bli annerledes med en skole-eksamen enn med en åpen-bok hjemme-eksamen. Det er også viktig å diskutere spørsmålsformen i undervisningen, særlig i seminarene, slik at den ikke kommer som en overraskelse på eksamen. Etter hvert vil tosensor-ordningen ramme sektoren. Det er viktig å være forberedt her og tenke gjennom hvordan den kan gjennomføres uten å stjele for mye ressurser. Det er ikke i studentenes interesse verken å innføre flervalgseksamen i stor stil eller å redusere undervisningen for å få råd til evaluering.

Særbehandling av profesjonsstudiet

I forrige rapport brukte jeg mye plass på å diskutere dette temaet. Jeg skal ikke gjenta alt her. Etter mitt syn er bachelor/master og profesjon tilstrekkelig forskjellige ved at profesjonsstudiet er et 5-årig masterstudium der studentene kan ta masteremner allerede i 3. eller 4. semester. Det er ikke noe poeng å gjøre de to studiene enda mer forskjellige ved ulike spesialordninger for profesjonsstudentene. Men fordi de begynner så tidlig å ta masteremner, er det lurt av instituttet å ha et praksisemne forbeholdt profesjonsstudiet, ECON381; dette er i motstrid med det jeg skrev i fjor.

En særbehandling av profesjonsstudiet som fremstår som direkte kontraproduktiv, er at disse studentene tar matematikk-emnet MAT101 i det første semesteret i stedet for ECON140. Dette gjør at de har for liten bakgrunn i det vi kan kalle økonomi-matematikk. Det gjelder både hvilke deler av matematikken som dekkes, og hvilke anvendelser som diskuteres. For eksempel dekkes ikke Lagranges metode i MAT101. Disse studentene tilbys riktignok et minikurs i Lagranges metode i forbindelsen med mikroøkonomiemnet ECON110 i semesteret. Men dette virker ikke å være et tilstrekkelig botemiddel. Jeg vil foreslå at MAT101 byttes ut med ECON140 for profesjonsstudentene. Siden disse studentene har en sterkere bakgrunn i matematikk fra videregående enn bachelorstudentene, bør dette suppleres med at de får særbehandling i form av for eksempel en egen seminarrekke forbeholdt dem. Det er sannsynlig at en slik omlegging vil redusere frafallet det første året på profesjonsstudiet. Den vil også gjøre disse studentene bedre forberedt for resten av økonomistudiet.

Bortsett fra disse tankene om ECON381 og MAT101 står mine kommentarer fra i fjor ved lag. Det er fremdeles behov for å se på om en reduksjon i forskjellene mellom bachelorstudentene og profesjonsstudentene vil kunne øke studiekvaliteten for begge grupper av studenter. Å likestille de to studentgruppene i det daglige studielivet vil gjøre det mulig å få en kullfølelse for alle studentene i et kull, noe som etter min mening er viktigere enn å lage en kullfølelse for en liten gruppe profesjonsstudenter.

Dersom instituttet insisterer på at forskjellsbehandlingen av de to studiene er nødvendig, foreslår jeg at man tenker gjennom om man skal legge ned profesjonsstudiet og fordele studieplassene derfra på bachelor- og masterstudiene. Dette vil fjerne behovet for å forskjellsbehandle profesjonsstudentene og bachelorstudentene, og man kan konsentrere instituttets knappe ressurser på færre studier og dermed kanskje stå bedre i stand til å tilby valgemenner.

3. Fire emner i makroøkonomi

Som nevnt allerede er denne vurderingen konsentrert om de fire kursene ECON100, ECON130, ECON230 og ECON330. Det første omfatter delvis makroøkonomi, de tre andre omfatter bare makroøkonomi.

3.1. ECON100 Innføring i samfunnsøkonomi

Dette emnet inneholder både mikroøkonomi og makroøkonomi. Emnet utgjør Examen facultatum (Ex.fac.) og kan erstattes med et annet Ex.fac.-kurs for studentene på bachelorstudiet, men ikke for dem på profesjonsstudiet.

Jeg skrev mye om dette emnet sist og skal ikke gjenta det her. Makroøkonomi har en liten del av dette emnet. Planlagte omlegginger av ECON100 kan føre til at denne delen reduseres ytterligere. Instituttet bør diskutere om det er mulig med så lite makroøkonomi i ECON100 uten at det går utover studiekvaliteten i de kommende makroemnene i studiet. Det er dessuten også et behov for å se om pensum kan angis mer presist, siden pensumboken er veldig ordrik.

3.2. ECON130 Makroøkonomi

I makroøkonomi finnes en lærebok på norsk som er fullt på høyde med engelske lærebøker. Og det er selvsagt denne som brukes ved Institutt for økonomi, som har valgt å ha kun norske lærebøker på bachelorstudiet.

Dette emnet fremstår som en stor suksess. Det eneste problemet er at oppdelingen av stoff mellom dette emnet og det neste ikke er perfekt, som nevnt allerede. Det betyr at arbeidsmengden er stor, men det kompenseres av at foreleseren er dyktig.

Karakterene i ECON130 er jevnt over gode og har vært det i flere år. I 2021 legger jeg merke til et overskudd av karakteren A i forhold til normalfordelingen; dette er det eneste av de fire emnene der jeg har informasjon fra 2021, siden de andre er høstemner. Det tyder på at studentene liker emnet og bruker mye tid og ressurser på det. Og tid og ressurser bruker jo også foreleseren, og dermed instituttet.

3.3. ECON230 Internasjonal makroøkonomi

Dette emnet er på mange måter fortsettelsen på ECON130. Men mens det i undervisningen i mikroøkonomi er en utvikling fra det første emnet ECON110 til det neste ECON210, er disse to emnene i makroøkonomi mer likestilte tematisk: de tar opp forskjellige emner innen fagfeltet uten at ECON230 på samme måte bygger på ECON130. Det sees bl a ved at læreboken er den samme i de to kursene. En veldig god bok er for omfattende for ett emne og fordeles derfor over to emner.

Det går an å stille spørsmål om hvordan stoffet i Holdens lærebok fordeles på de to kursene, som nevnt over. Men man bør kanskje også ha en diskusjon om hva man vil ha inn i dette emnet utover å gjøre ferdig Holdens bok. Studentene forteller f eksempel om en modell utviklet av faglærer som ikke står nevnt i pensum, og da kan den vel ikke gis til eksamen.

Karaktersnittet har ligget jevnt rundt C de siste årene for bachelorstudentene, litt høyere for profesjonsstudentene. Dette snittet er det ingenting å si på.

3.4 ECON330 Makroøkonomisk analyse

Dette er det obligatoriske emnet i makroøkonomi på masternivå. Det bygger på ECON130 og ECON230. Pensum er en engelskspråklig lærebok skrevet av danske forskere.

Emnet går gjennom moderne tema i makroøkonomi, slik som ny-keynesiansk teori, realkonjunkturteori og vekstteori. Til dette stoffet trengs ganske avanserte metoder, og emnet er derfor krevende. Dette er en utfordring for studentene. Men heller enn å gjøre emnet enklere bør man prøve å gjøre studentene bedre forberedt til dette stoffet gjennom å styrke emnene i bachelorstudiet, både innen mikro- og makroøkonomi.

En mulig vei for å utvikle ECON330 kunne være å koble emnet opp mot tema der instituttet har lærekrefter. I så måte skulle koblingen mellom makroøkonomi og finans være noe man burde se nærmere på. Dessuten bør man ta tak i behovet for gjesteforelesere. Det er ikke minst i emner med stor bruk av avanserte metoder at studentene trenger å kjenne igjen metodenes anvendelser i virkelige problemstillinger.

Emnet har gjennomgående gode karakterer, med et snitt over C for profesjonsstudentene, litt under C for masterstudentene.

4. Oppsummering

Denne rapporten er basert på samtaler med studenter, de ulike faglærerne i de obligatoriske emnene i makroøkonomi og undervisningsledelsen ved instituttet.

Som i fjor anbefaler jeg å utjevne noen av forskjellene mellom profesjonsstudentene og de andre studentene. Det er nødvendig for instituttet å redusere frafallet, særlig blant profesjonsstudentene. Å gjøre forskjellen mellom studentgruppene mindre kan være et godt tiltak. Særlig vil jeg fremheve behovet for at profesjonsstudentene tar ECON140 i stedet for MAT101. Også tiltak som skaper fellesskap mellom alle studentene som har startet samtidig, bør vurderes. Det kan være gode grunner for å ha tiltak som spesielle seminarer forbeholdt profesjonsstudentene. Men de har den ulempen at de ikke skaper fellesskap for alle studentene, og de bør derfor brukes med måte. I motsetning til i fjor mener jeg at praksiskurset ECON381 bør beholdes og forbeholdes profesjonsstudentene. Dersom instituttet mener det forskjellene mellom de to studiene er viktige for å kunne begrunne å ha et eget profesjonsstudium, bør man se nærmere på om profesjonsstudiet bør nedlegges og ressursene som brukes til det overføres til bachelorstudiet og masterstudiet.

Instituttledelsen bør ta sterkere styring over utviklingen av de obligatoriske emnene. Dette er en anbefaling jeg også var inne på i fjorårets rapport. Det er forståelig at selve undervisningen av et obligatorisk emne settes bort til noen i bistilling eller, som vi diskuterte i fjor, til en postdok. Men dette må kunne gjøres uten å slippe taket i emneansvaret. Instituttet bør diskutere måter å administrere emneansvar på som tar hensyn til instituttets behov for kontroll med emnenes innhold og sammenheng på den ene siden og behovet for å ta i bruk

forelesningskrefter utenfor den faste staben på den andre siden. Her hører det også med at emneansvaret er i ferd med å forandre seg i hele sektoren og er mye mer arbeidskrevende enn det var før, ettersom stadig nye administrative oppgaver legges inn i denne funksjonen.

Jeg opprettholder anbefalingen fra i fjor om å revitalisere seminarundervisningen, selv om jeg ser at obligatoriske seminarer kanskje ikke er veien å gå.

Institutt for økonomi er inne i en diskusjon om hvordan tilby studentene programmering. Jeg mener den beste måten å gjøre det på er å legge om det første statistikkemnet slik at det gir plass til at studentene lærer et statistisk programsystem, for eksempel R, som gjør dem i stand til å simulere data, gjøre statistiske beregninger og lage grafiske beskrivelser av data.

Og endelig foreslår jeg økt bruk av gjesteforelesere i flere emner på instituttet, men i denne sammenhengen særlig i de makroøkonomiske kursene. Man bør også ellers se nærmere på hvordan man kan gjøre studienes arbeidslivsrelevans mer synlig for både studentene og arbeidslivet.

Anbefalinger jeg kom med i fjor, som jeg ikke har moderert ovenfor, står fortsatt ved lag.

Med dette avslutter jeg årets rapport til Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Selv om den er kommet i stand etter samtaler med folk ved Institutt for økonomi, står jeg igjen alene ansvarlig.